

La Societat Castellonenca de Cultura i la llengua dels valencians

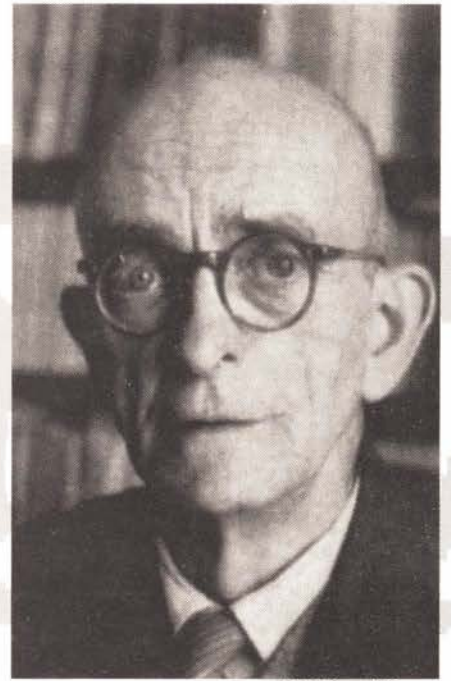
Lluís Gimeno Betí*

L. Sobre el paper que la *Societat Castellonenca de Cultura* va tenir en la reunificació ortogràfica dels valencians, s'ha parlat i escrit molt (sobretot, parlat). Però aquesta Societat, que té la data de naixement a la tardor de 1919, va nàixer com a conseqüència d'unes aspiracions culturals locals que tenien arrels segurament a la darrera dècada del segle passat. Aquesta Societat no hauria estat possible sense la figura de Salvador Guinot Vilar (Castelló de la Plana 1866-1944). Aquelles aspiracions culturals eren, bàsicament, literàries, per bé que no tan sols això. L'aspecte lingüístic tenia també un pes específic en la ment d'aquells fundadors: Joan B. Carbó, Lluís Revest, Ricard Carreras i Àngel Sánchez Gozalbo, als quals, molt enjorn, es van afegir Josep Pasqual Tirado, Gaetà Huguet Breva, V. Calduch, mossèn Manuel Betí, mossèn Joaquim Garcia Girona, i el ja esmentat Salvador Guinot, que n'era el primer president, tots, o quasi bé tots, tenien les seues vel·leitats literàries expressades a través de la premsa local de la primera dècada del XX: *Ayer y Hoy* (1902), *Arte y Letras* (1911), *La Nostra Terra* (1913), etc.

2. Personatges com Salvador Guinot i mossèn Joaquim Garcia Girona són claus per a entendre per què fou a Castelló justament on s'acabà per signar les anomenades «Normes de Castelló», és a dir l'acord ortogràfic unificador dels valencians. I és que tots dos eren amics personals de mossèn Antoni Mª Alcover i Sureda, qui l'any 1900, com tothom sap, llançà la famosa «Lletra de Convit» amb la qual invitava els estimadors de la

llengua a recollir-ne materials lexicogràfics per enllestir un *Diccionari*. A l'any següent (1901), Mn. Alcover realitza el seu primer viatge pel territori del nostre domini lingüístic, i aquell mateix any apareix el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. Aquell intel·lectual castellonenc ja és citat per mn. Alcover a la llista dels col·laboradors del *Diccionari*. Al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* de febrer de 1902, núm. 2 hi ha una «Lista de colaboradores del Diccionari per orde cronològic»: el nostre Salvador Guinot hi és esmentat amb el núm. 265 (BDLIC: 45). Més avant, i durant una excursió filològica, hi afegeix: '*Dia 13: Amplia sos estudis sobre el llenguatge d'allà. El corresposal que hi tenim, el distingit valencianista D. Salvador Guinot, li don conte de lo qu'ha fet per al Diccionari*' (BDLIC, I, maig de 1902, núm. 6, p. 95). Segurament es devien conèixer quan mn. Alcover va venir a Castelló de la Plana arran del primer viatge que féu tot just publicada la *Lletra de Convit*, ja que durant els mesos d'abril i maig aquell va recórrer part de la província de Tarragona i les de Castelló, València i Alacant, segons es consigna al *Bolletí* (BDLIC, I, desembre de 1901, núm. 1, p. 16), si no va ser abans, perquè no oblidem que Salvador Guinot era catòlic de la Plana (*el Cossi*). Mn. Alcover havia estat a Castelló de la Plana els anys 1901, 1902, 1918 i 1921 per tal de fer-hi enquestes, tal com ell mateix ens ho indica (BDLIC, XII, 5, p. 291). Salvador Guinot tenia molt clara la unitat de la llengua, malgrat que ell de vegades la continuava anomenant 'llengua valenciana'; i així, a partir de 1921, comencen a aparèixer dins les planes del *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura* tot un seguit d'articles que porten el títol de «Fuentes de estudio de la lengua valenciana».

3. Mossèn Joaquim Garcia Girona (Benassal 1867-Baeza 1928) és un altre dels primers conreadors de la llengua i el primer dialectòleg valencià després de la Renaixença. Apareix també al *BDLIC* de 1902 dins la llista en què es consignava els col·laboradors que feien cèdules d'obres d'arxiu. El núm. 72 és el

Lluís Revest i Corzo.

nostre mn. G. Girona: '*Rúbriques e stabliments del loch de Benasal (sigles XV y XVI): Mossèn Joaquim Garcia y Girona, catedràtic del Seminari de Tortosa*'. Segons la correspondència entre mn. GGirona i mn. Alcover, podem saber que el benassalenc ja recollia mots del parlar viu i d'obres d'arxiu (segons quedava consignat al *BDLIC*) abans que mn. Alcover llançara la famosa «Lletra de Convit»:

Tortosa á 3 de Febrer de 1902

*M. I. Senyor D. Antoni Mª Alcover
Palma*

Molt respectable senyor meu: Hai rebut los dos primers números del "Bolletí del Diccionari" que vosté m'envia com á colaborador que estich nombrat d'eixa gran

Josep Giner i Marco col·laborà intensament amb la SCC.

obra, á la que vull portá el meu pobre, pero enardit concurs. Dins la present li envio en lletra del mútuo el preu de suscripció.

Permitixque'm que aprofite la ocasió present pera manifestarli la meua admiració y entusiasme per la empresa que vosté há començat y está impulsant ab sacrificis y fatigues de tota mena, que Nostre Senyor li pagarà, y tots los bons patricis de esta nostra volguda terra li han de agrahir.

De mi puch dirli, (y per lo que toque al Maestrat d'abont soch fill) que m'hai alegrat molt al saber la escomesa de vosté, perque en ocasió de fullejar los papers vells d'aquells arxius, hai vist que hi ha un tresor de llenguatje català. Així es que ja m'havia dedicat á fer colecció de paraules y frasses de la llengua avans de tindre coneiximent de l'obra de vosté.

Proseguiré la tasca d'ara en avant ab més calor, y per de pronte li anuncio, (per si vol enclòurela en la llista de obres en estudi) que seguiré extraent paraules del llibre "Rubriques é stabliments del loch de Benasal" que conté ordenances municipals dels sègles XV y XVI.

També tinch un bon muntó de paraules y refrans del llenguatge vivent, quines cédules aniré fent á mida que me hu permitixquen més ocupacions.

Li prego que al publicar el meu nom, en la llista de colaboradors, número 396, me pode el según apellido, pel que soch més conegut, tal com va la peu de la present.

Soch de vosté atent servidor y capellá
q. b. s. m.

Joachim García Girona, pbr.

P.S. Li envio un número de la "Veü de Tortosa" abont vaig publicar la poesia que vosté podrà veurem, "Als fills del Maestrat". Vale.

Podem saber el seu afany per la recol·lecció del lèxic viu de la seua comarca (el Maestrat) i de la Plana de Castelló, perquè per aqueixa època havia posat fil a l'agulla de la creació literària amb un poema llarg, que després anomenarà *Seidia*, i que és una imitació del *Canigó* d'un dels dos poetes per ell admirats: mn. Verdagner (l'altre era Mistral). Sobre aquesta obra escriu a mn. Alcover una carta datada el 29 de maig de 1906 i hi afirma això: *Lo poema*

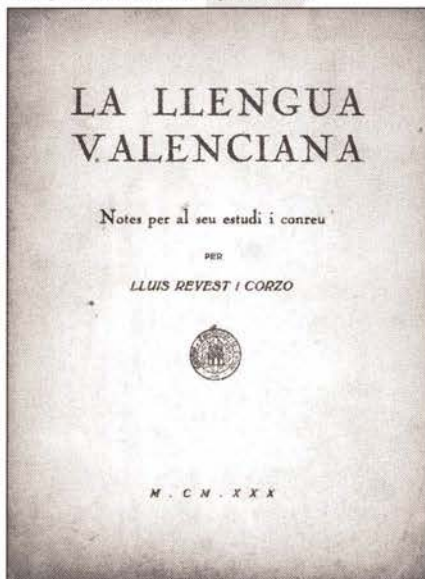

Mn. Joaquim Garcia i Girona, lexicògraf, traductor i poeta.

de que li hay parlat atres vegàes, no es una obreta curta, sino un treball en vers que en lo que pòrto fet hasta ara (bastos ara diuen los meus (alguns) paysans) no baixará de tres mil versos. Tinch verdadera febra per donarli remat enguany: me falte de tres á quatre cants, y'n tinch de fets y acabats deü. Vaig comensá per pòch y m'hay embarrancat en mól; pero si la ilusió d'autor no m'enlluerna, crech jò que no hauré perdit lo temps; majorment si'l jubí i superió llum de vosté y atres a qui'l puga amostrá, lo tròven passadó y util pera les nòstres lletres. M'hay capficat en que'l nòstre Maestrat y Plana de Castelló, capsalera del Reyne de Valencia, tinguen sa llegenda, son petit Canigó.

Sobre l'aspecte ortogràfic diré que té poques idees originals. Normalment,

L'obra de Revest és de cabdal importància per a entendre tot el procés de l'acord ortogràfic del 32.

aquestes idees li sorgeixen per la lectura del Bolletí, on hi ha articles i opinions per a tots els gustos sobre aquest afer. Una d'aquestes idees de què parlava és la que apareix a la carta núm. 4 (escrita a Tortosa el 4 de febrer de 1903), en la qual mn. Garcia Girona opina sobre la conveniència o no de tenir una ortografia unificada ja en aqueixa època, d'acord amb la pronúncia dels diversos dialectes. Sembla que és més aviat partidari d'una certa llibertat ortogràfica i no la d'una imposició del català de Barcelona, però en aquest assumpte, tampoc no és original per tal com segueix el criteri del mossén manacorí: "Altra qüestió en la que ajunto mon pòbre paré al de vosté es el criteri ample que manté en ortografia. No's deuen imposar uns sistemes sobre altres quan tenen per objecte afavorir á la fonètica de una regió sobre la de les altres. ¿Perqué nosatros hauriem d'escriure "metje" "pitjor" "collegit" sense més rabó que seguir servilment als de Barcelona, sen aixina que pronunciém "meje" "píjor" "colegi"? Quan ny hage (ñage) rabóns de més altura, com la etimologia, l'ús dels antichs escriptors, etc. reconech que allavons nyba que sacrificar la ortografia fonètica (vosté ja m'entendrà) de una regió pel bé comú de la unitat; pero fora d'aixó, mai. Jo penso, potser fora d'acert, pero llealment, que la diferencia de pronunciació no debie alterar les lletres; y aixina, per eixemple, tratantse de la j, els valencians que la pronuncien ch castellana, y nosatros los del dentro la pronunciarém j á seques".

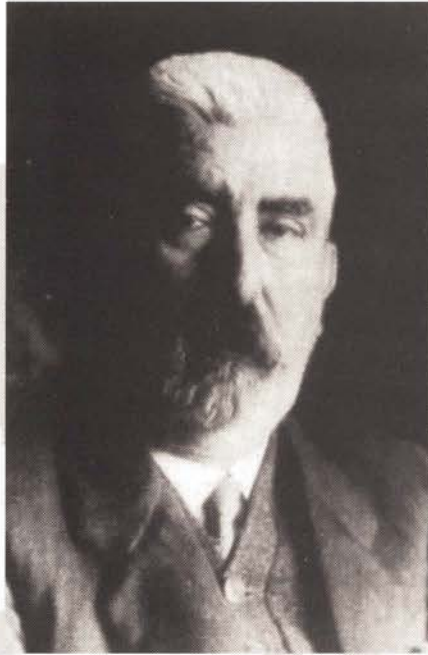
"Un atra observació: nosatros pronunciém les dos ch, la francesa y la espanyola ó castellana: la primera com en baixar, la segona com en chafar (igual que trencar y també y més pejar óalcigar). Pregunto: ¿quin inconvenient hi pot haver en que pera la primera se fage us de la x y pera la segona de la ch? El de que la ch final es k no'm pareix pròu rabó"

Que seguia quasi al peu de la lletra mn. Alcover en matèria ortogràfica, queda definitivament demostrat en la següent afirmació: «Rebut lo Bolletí en les normes noves d'ortografia. Jo només dic amén, i li asseguro que no les dixaré d'usar». Es refereix a la publicació de les 'Normes Ortogràfiques' de l'Institut d'Estudis Catalans, que aparegueren al

BDL/C del mes d'abril. Mossén Joaquim Garcia Girona ja no torna a opinar sobre ortografia fins a la carta núm. 37 (17 de maig de 1918) tan sols per fer-se eco de les polèmiques que mn. Alcover mantenia amb els membres de l'IEC. I diu això: *Segueix, una miqueta alonge, les polèmiques sobre nostra ortografia i demés qüestions candents. Io no m'hi hai pogut dedicar de fort; així es, que fins ara, no escric més que el meu bon entendre, sens oposició sistemática a cap direcció llegendítima. Vosté no amolle en la defensa, pos lo cosiderém el més documentat, ab l'ajuda dels filolegs del Institut. De tots mòdos, crec que s'ha avançat molt en lo terreno ortografic i no s'está llun de terme. Les diferencies que queden pareixen de les menos importants. Així siga*". Després d'això, ja no torna a badar boca sobre aquest aspecte i segueix el seu criteri ortogràfic que segons sembla és una mica eclèctic.

4. La Societat Castellonenca de Cultura va tenir un paper de primera mà en el procés de la unificació ortogràfica, tal com ja he dit, per tal com, des de l'inici de la publicació del seu *Butlletí*, els fundadors de la Societat van emprar decididament les normes ortogràfiques que havia proposat Pompeu Fabra i que l'Institut d'Estudis Catalans sancionà l'any 1913. És veritat que la reglamentació ha assolit, des de llavors, un grau d'implantació total dins el conjunt dels escriptors, dels ensenyants i dels estudiosos de l'idioma, fet que ha estat inqüestionable fins fa molt poc de temps, però no podem tancar els ulls al fet que aquesta reglamentació s'intente avui qüestionar, o millor dit, polititzar.

Cal esmentar també un altre personatge clau en aquell procés: Lluís Revest i Corzo (València 1892-Castelló de la Plana 1963). Molt vinculat a la ciutat de Castelló de la Plana va saber dotar la llengua d'elements de reflexió importants i, alhora, va desplegar uns esforços comuns perquè el procés d'unificació ortogràfica es portés a cap durant aquella època. Revest representava, dit d'una manera probablement massa simplista, l'aspecte «científic» de l'aportació. Era arxiver, professor, bibliotecari, membre fundador de la Societat Castello-

Salvador Guinot, un home fonamental dels primers anys de l'entitat.

neca de Cultura, col·laborador assidu del seu *Butlletí*, llicenciat en Història, coneixia perfectament el català, el castellà i l'italià, llegia i escrivia el francès, llegia l'anglès i l'alemany i, a més, el grec clàssic, el llatí i l'hebreu. Tenia un bon coneixement dels treballs sobre lingüística del seu temps i amb aquest bagatge s'enfrontà a la situació ortogràfica valenciana tot afirmant que «l'únic sistema ortogràfic viable dels proposats fins ara són les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans». Per tant, calia par-

Àngel Sánchez Gozalbo.

tir d'aquest sistema per «vestir» els sons de la parla valenciana. L'obra de Lluís Revest va ser d'una importància enorme, si tenim en compte aquell moment ple de vacil·lacions. Ell va saber guiar correctament les aspiracions normativitzadores dels escriptors valencians, sobretot perquè partia d'una posició més assossegada i erudita, i també perquè la seua proposta es basava en estudis gramaticals anteriors i que ell va saber adaptar al cas valencià. Home de gran erudició, sabia conjuminar-la amb una gran humilitat, tret a destacar en el seu caràcter, així com també una pregona religiositat de catòlic conscient. L'obra de Lluís Revest, *La llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*, publicada per la Societat Castellonenca de Cultura l'any 1930, es mou entre el rigor científic —per tal com deixava les coses en el seu lloc: *No existeix una llengua valenciana independent de la catalana. Existeixen, sí, varietats d'una sola llengua anomenada catalana pels catalans, i per nosaltres, seguint la tradició literària i popular del nostre Reine, valenciana*—, i el sentiment popular, per tal com anomenava la llengua valenciana: *la solució millor per a les qüestions de nom és deixar-les conforme estan i cadascú done a son parlar l'apel·latiu més falaguer per als seus sentiments, sempre a condició s'w reconèixer sense vacil·lacions la unitat indisoluble de la llengua de València, Balears i Catalunya*. Cal insistir en aquest punt. Sembla que, darrerament, hom oblida la importància decisiva que tingué Revest en el procés de normativització del valencià, importància que en èpoques posteriors algú ha volgut restar-li. □

*Universitat Jaume I